

לשאלה הנ"ל (א)

א. בשאלת חידוש הסנהדרין ע"י הסכמת חכמי א"י עפ"י חידושו של הרמב"ם (פ"ד מסנהדרין) שבאופן זה יכולים לחדש את הסמיכה, התלבטו רבים בכונתו במה שסיים שם „והדבר צריך הכרע“, אם כונתו לעצם החידוש שלא היה ברור לו לעצמו כל צרכו, או שחוזר לענין שמסיים שם שמספיק באחד מהשלשה שיהא סמוך. ולכאורה פשטות דברי הראשונים, המאירי פ"א מסנהדרין והרשב"א ב'ק ריש פ"ד, שהביאו דברי הרמב"ם הללו על אפשרות חידוש הסמיכה, ולא ציינו שהרמב"ם עצמו מפקפק בדבר, נראה שסוברים שבענין זה לא השאיר את הדבר בלתי מוכרע.

[הרשב"א שם מתקשה על הרמב"ם ממ"ש בסנהדרין ברם זכור אותו האיש לטוב שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות מישראל, ולפי הרמב"ם הרי יתכן לחדש הסמיכה. וקושיתו תמוהה שהרמב"ם עצמו נגע בדבר „א"כ למה היו חכמים מצטערים על הסמיכה וכו' לפי שישראל מפוררים ואי אפשר שיסכימו כולם“. ונראה שהרשב"א דייק מלשון הגמרא „שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות“, והרי לרמב"ם כיון שישנה אפשרות אם כי היא רחוקה מ"מ ל"ש בזה לשון „בטלו“, שהרי ע"י מאמצים אפשר מ"מ לחדשה].

אמנם, מאידך גיסא, מאד קשה להחליט שמש"כ „והדבר צריך הכרע“ מוסב על מש"כ לעיל שבאחד סמוך מספיק שהרי בענין זה הוא דן לפני כן בה' י"א: „הרי שלא היה בא"י אלא סמוך אחד מושיב שנים בצדו וסומך שבעים כאחד או זה אחר זה וכו'“. ואח"כ הוא דן על חידוש הסמיכה מתוך הסכמת חכמי א"י. ואילו היתה כונתו להסתפק בענין אם מספיק באחד סמוך, ה"ל לסיים בסוף ההלכה הקודמת שהדבר צריך הכרע, ולמה הפסיק באמצע שלא מעין הענין.

ב. והנראה שספיקו של הרמב"ם חוזר על סיום דבריו שאם היה סמוך מפי סמוך אינו צריך דעת כולם. שלכאורה הם כמיותרים שהרי כבר אמר לעיל שאם לא היה בא"י אלא סמוך אחד הרי הוא מושיב שנים בצדו וסומך שבעים כאחד, וא"כ מה חוזר ושנה דין זה עוד פעם. ובע"כ שיש כאן איזה חידוש שלא שמענו לפני כן.

הנה לעיל שם ה"ח כתב הרמב"ם שיש למנות גם לדברים מיוחדים והוא שיהיה ראוי לכל הדברים. ויש לחקור מהי צורת המינוי לדבר אחד מהדברים, אם שאין לו דין סמוך אלא לאומו דבר שקבל רשות, ולדברים אחרים צריך סמיכה מחדש. או שעצם הסמיכה כוללת הכל אלא שהוא זקוק רק לקבלת רשות לדון בסועל גם בדברים אחרים. וההבדל בדבר, אם זה שקיבל רשות לדבר אחד נמצא בחר"ל, שאי אפשר להסמיכו עכשו סמיכה חדשה כיון שאין סומכים לנמצאים

בחור"ל. אבל אם נאמר שהסמיכה היא מעיקרה לכל דבר, בזה י"ל שמתן רשות יכול להיות גם כשהוא בחור"ל, כיון שמעצם הדין תורת סמוך עליו.

ואם כי לא מצאתי עדיין ראייה מפורשת לספק זה, מ"מ הדברים נוטים שהוא צקרא סמוך לכל דבר, שמתוך כך מוסבר למה אין סומכים גם לדבר אחד א"כ ראוי לכל דבר. וכך מדוקדק הלשון שאומרים לו לסמוך, "הרי אתה סמוך ויש לך רשות לדון אפילו דיני קנסות", שמה נראה שחוץ מעצם הסמיכה יש עוד ענין של מתן רשות לדון. ובזה הוא נבדל מי שקיבל רשות לכל דבר לבין מי שקיבל רשות רק לדבר אחד או לכמה דברים, היינו לענין קבלת הרשות, אבל בעצם דין הסמיכה אין הבדל ביניהם ותורת סמוך עליו. וע"כ גם אם יהיה בחור"ל יתכן שיקבל מעתה רשות גם לשאר הדברים שמקודם לכן לא קבל.

ג. אכן מקום ספק גדול יותר הוא במי שלא נתנו רשות אלא לזמן, אם גם הוא תורת סמוך עליו לכל דבר או לא. כי באמת באופן זה לא נזכר גם התנאי שצריך להיות בקי בכל התורה וראוי לדון בכל דבר. והביאני לידי ספק זה מה שראיתי בירוש' חגיגה פ"א מהו למנות זקנים לימים נישמענייה מן הדא בר בא אתא לגביה ר' אליעזר א"ל פייס לי' לר"י נשיאה דכתיב ליה איגרא דאיקר ויפק לפרנסתי לארעא ברמתי. וכתיב לי' הא שלחנו אליכם אדם גדול שלוחינו כיוצא בו כו' ומהי גדולתו שאינו בוש לומר לא שמעתי. ואינו מובן לכאורה מהי השאלה ששאלו "ומהי גדולתו" ומה ספק נפל בדבר זה באדם גדול היודע להורות בכל התורה כולה. אכן לפי הנ"ל יתכן שבמקרה זה שלא נתמנה אלא לימים אינו צריך באמת להיות ראוי להורות בכל התורה. ומדוקדק גם הלשון "שלוחינו" שלא מצאנוהו במקום אחר לענין סמוך, אלא למי שאינם סומכים אמרו, "שליחותיהו קעבדינן" (ב"ק פ"ד). וכן נוטה קצת גם לשון הבבלי (סנהדרין ה) "הרי את ברשותנו עד שתבא אצלינו".

[ועם זה יש אולי לתרץ את קושית המנ"ח (תצ"א) במ"ש בגמרא סנהדרין ה' "יתיר בכורות אל יתיר מ"ט אילימא משום דלא חכים, הא קאמרינן דחכים טובא", והקשה למ"ל הגמרא לזה, הרי אין סומכים א"כ בקי בכה"ת כולה, ואם אינו בקי במומים הרי אינו ראוי לסמיכה גם לענינים אחרים. אבל לפי הנ"ל יתכן לומר שסמכו אותו רק לזמן, ובאופן זה אין נדרש התנאי של בקי בכה"ת וכנ"ל].

אכן לבי מהסס לומר חידוש זה כי פשטות הגמרא, וכן הרמב"ם שכתב בה"ח: ויש להם לסמוך כל מי שירצו לדברים אחדים שיהיה ראוי לכל התורה, וכן יש לסומכין ליתן רשות עד זמן ולומר לנסמך יש לך רשות לדון עד שיבא הנשיא. משמע לכאורה שדין אחד למוסמך לדבר אחד לסמוך לזמן, ובשניהם צריך שיהא ראוי להורות בכל התורה כולה.

ד. ועדיין אין ברור אם נתינת הרשות הוא פרט בעצם הסמיכה, שמחוץ למה שאומרים לו אתה סמוך זקוק הוא לנתינת רשות מפורשת, או שעצם הסמיכה כוללת בתוכה את נתינת הרשות כל עוד לא פורט בפירוש שלא ניתנה לו רשות לאיזה מהדברים. ועפ"ז ניתן אולי לבאר מש"כ הרמב"ם שהדבר צריך הכרע חזר באמת לסוף דבריו שכתב שסמוך מפי סמוך אי"צ דעת כולם אלא דן דיני קנסות לכל, שמשמעותו שמה שהוסמך, גם מבלי שפורט בפירוש שיש לו לדון דיני קנסות,

ג"כ מספיק ויש לו רשות לזה. ובוה סיים שמ"מ אין הדבר ברור, שמא צריך מתן רשות מפורשת לדון דיני קנסות.

עוד י"ל שכונתו בענין סמוך מפי בי"ד שאין דעת כל החכמים לקבלו, אם יכול לדון דיני קנסות למרות רצונם, שכיון שהוסמך שוב אינו זקוק להסכמתם. או אולי כל שמתנגדים לו אין סמיכתו סמיכה, ובוה הוא שסיים שהדבר צריך הכרע. ה. התומים המצטרף ג"כ לדעה המפרשת שברמב"ם שיש צורך דעת כולל בדוקא טוען עוד נגד ההוכחה שהביא הרמב"ם מההבטחה „ואשיבה שופטיך כבראשונה” שזה רק לפי שיטתו שאין הדבר ברור שאלהו הנביא יבא לפני המשיח. אולם לפי המקובל ונקוט שאלהו יבא לפני כן הרי יוכל לסמוך את בי"ד הגדול. ומה שהעיר ע"ז מהר"י בי רב שאלהו אינו יכול לסמוך שהוא עכשו בדרגת מלאך, הוא מוכיח שאין הדבר כן, שא"כ לא הי' אף בדין תחומים כפי שאמר בגמרא עירובין מ"ג. ע"ש שביאר הסוגיא הנ"ל במ"ש „לבי"ד הגדול אתא” שהכונת שיעשה בי"ד הגדול ע"י שיסמכם. אכן דבריו דחוקים ופשטות הלשון אין נראה כן וכן ע"ש רש"י ד"ה כיון.

ומה שהקשה על המהר"י בי רב שאם הוא בדרגת מלאך איך הוא בדין תחומים, נראה ליישב כי אמנם בבואו אלינו יהא בבחינת אדם, ואז ודאי כל דיני התורה ומצוותיה יחולו עליו, אבל טרם בואו הוא בדרגת מלאך, וממילא לא שייך שהסמיכה שהוסמך טרם העלותו השמימה תחשב לסמיכה לכשיחזור ויתגלה אלינו ב"ב. ו. וראיתי בקונטרס על הסמיכה מאת הגח"ל אויערבך שליט"א שהביא בשם גדולי המפרשים שדקדקו מהרמב"ן שסובר כרמב"ם ממש"כ בפירושו עה"ת בס' מסעי (במדבר ל"ה, כ"ט) שסנהדרין נוהגת תמיד מדכתיב „לדורותיכם”. והעיר ע"ז מדברי הרמב"ן ביבמות שנתן טעם לקבלת גרים בזה"ז גם כשאין סמוכים ממש"כ לדורותיכם, הרי שסובר שאין אפשרות של סמוכים בזה"ז.

ולכאורה דבריו ביבמות אדרבא מחזקים את הראיה שמפי' עה"ת, שאעפ"י שדייק שגרים אפשר לקבל גם כשאין סמוכין משום שהפסוק לדורותיכם שנאמר לענין גרים מכוין לכל זמן ולכל מקום גם כשאין סמוכים (אם כי יתכן שאפשר לחדשם ע"י הסכמת כל החכמים), מ"מ שומעים אנו שלדורותיכם מתפרש על כל זמן וזמן, וא"כ לפי פי' עה"ת שמש"כ שם „והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם” הולך לענין הסנהדרין לומר שחוקת המשפט יכולה להיות לדורות עולם, א"כ הרי בהכרח שבכל דור ודור יש אפשרות לחדש את הסנהדרין. אולם נראה לענ"ד שאין מזה ראיה כדי להכריע מה דעתו של הרמב"ן בזה. כי נראה ברור שאין ללמד מ„לדורותיכם” אלא בפרט שאינו עיקר בענין הנידון אלא פרט צדדי, ובדומה לענין הצורך בסמוכים לקבלת הגר, שעיקר הגירות היא המילה והטבילה וענין זה של בי"ד הוא רק פרט צדדי, בזה שייך שמתוך לדורותיכם נלמד שאין הוא לעיכובא. אולם ודאי אילו יצויר בזמן מן הזמנים שלא תהא אפשרות של מילה או טבילה, ודאי שזה יהי' גורם מעכב ול"ש לרבותו ממש"כ „לדורותיכם” כיון שחסר העיקר היסודי של הגירות.

וע"כ בני"ד שכל עיקר הסמיכה היא מה שנמשכת השלשלת סמוך ע"י סמוך עד מרע"ה, הרי זהו עיקר הסמיכה, וכשחסר העיקר ל"ש לומר שלענין זה נתרבות מ„לדורותיכם” שאין זה מעכב, ודריק.

[עוד ראיתי בקונטרס הנ"ל שדייק מדברי הסמ"ע סי' ע"ג שכתב בין השאר שלוקה מכת מרדות מפני שהי' בלי התראה. ואילו הש"ך השיגו שהרי ממילא אין מלקות בזה"ז שאין סמוכים. ורצה לדייק שדעת הסמ"ע שיתכן סמוכים גם בזה"ז על ידי הסכמת החכמים שבא"י.

ונראה שאין זו ראי' שכל עיקר דברי הסמ"ע מוסבים להוציא מהטעות במ"ש המחבר שלוקים מ"מ מפני שבועת שוא, וע"ז כתב שעיקר הטעם הוא מפני שהיתה בלי התראה, אבל עצם האיסור הוא בחיוב מלקות, ונפ"מ לענין פסול לעדות. אבל לא בא הסמ"ע לדון כאן אם אפשר להלקות בזמן הזה כי אין כאן מקומו וודאי שלא כיון לזה].